

Záhady Ochozské jeskyně: Chodba „U Kužele“ a průkop Knöttigovy party.

Josef Pokorný

Nejkrásnější částí Ochozské jeskyně je podle mého čtvrtý dóm v řadě za sebou jdoucích dómů v Ochozské jeskyni, nazývaný Křížův dóm. Do dómů Ochozské jeskyně, které jsou v řadě za sebou přijdeme chodbou „Hadicí“. Ze vstupní chodby „Hadice“ vstoupíme nejprve do „Předsíně Velkých dómů“ (s dominantním útvarem „Bílý vodopád“), odtud přes „Taneční sál“ přijdeme do „Prvního Velkého dómu“ který je charakteristický nádhernou krápníkovou výzdobou rozlehlého stropu. První Velký dóm končí útvarem „Zkamenělé řeky“.

Za ním se nachází „Druhý Velký dóm“ s útvarem „Ležící beránek“ a za ním se na náplavě pod stropem nachází pozoruhodná krápníková výzdoba. Za krápníkovým útvarem „Čínská pagoda“ a od „Medvědího trativodu“ začíná „Třetí Velký dóm“, v Ryšavého mapě z r. 1944 nazvaný „Nalaškův dóm“.

Když jsem se seznámil s (dnes již zesnulým) Dr. Přemyslem Ryšavým a ptal se jej, kdo že byl onen Nalaška, po kterém je dóm pojmenován, řekl mi, že to neví. Název „Nalaškův dóm“ prý tam vepsali jeho tehdejší společníci, Plch a Pernes, kteří s ním na tvorbě mapy spolupracovali. Ti už ovšem byli v té době, kdy jsem se Dr. Ryšavého na to ptal po smrti, takže není šance, že bychom se to někdy mohli dozvědět.

Tam kde se stropu visí praménkový stalaktit „Plíce“ končí Nalaškův dóm a vstupujeme do čtvrtého, „Křížova dómu“, o kterém jsem mluvil na začátku. Na počátku Křížova dómu stojí mohutný stalagmit, zvaný „Kužel“. Ve starých německých textech byl nazýván „Der Wachtposten“, což bych volně přeložil jako „Strážní stanoviště“, nebo také „Strážce“ (jeskyně). Před námi se zvedá prostor do výše nějakých 25 metrů, z jehož stropu visí útvar, nazývaný „Velká Ochozská záclona“. Pod ní se nachází nevelká plošina, která se nazývá „Křížova vyhlídka“. Staré texty vypráví, že ve své době sem krasový badatel Martin Kříž vodil svoje přátele, které zavedl na tuto plošinu, pak sestoupil zpět na dno dómu, zde nabodl na vidle připravený snop slámy, který zapálil, zvedl na vidlích nad hlavu a tak ten nádherný dóm návštěvníkům osvětlil.

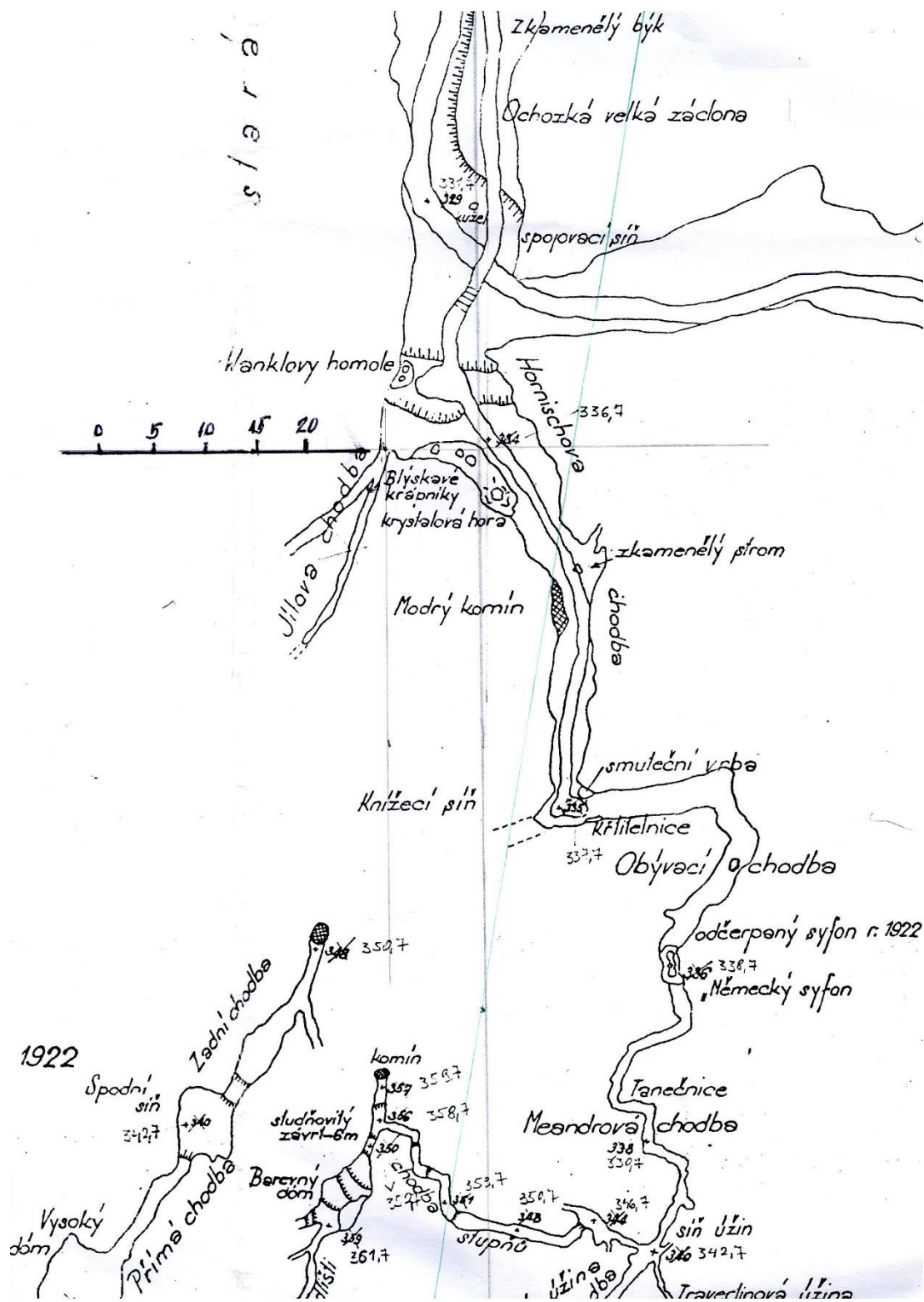
A právě z plošiny „Křížovy vyhlídky“ se dá vstoupit do „Chodby U Kužele“ o které chci mluvit. Jako každý útvar, vzniklý prací lidských rukou má svoji historii. Jde podle mého o průkop podél skalní stěny. Na Feitlově mapě Ochozské jeskyně z roku 1923 ještě tato chodba zakreslena není. V Ryšavého mapě z r. 1944 už zakreslena je, a to zajímavým způsobem.

Jednak je zakreslena jako dvě ramena chodby, z nichž to více vpravo je lehce přeškrtnuto. Jednak je zakreslena bez ukončení a je tam vepsán název „Jílova chodba“. Nikoliv „Jílová“ čili kopaná v jílu, ale „Jílova“. Kdo byl onen Jíl, či Jíla, po kterém byla chodba nazvána, to Dr. Ryšavý také nevěděl. (Viz pláněk na další straně). Z toho lze usoudit, že průkop této chodby realizovali němečtí jeskyňáři v době První republiky.

Název „Chodba U Kužele“ jí patrně dala „Hádecká pracovní skupina Speleologického klubu pro zemi Moravskoslezskou v Brně“, která v této jeskyni pod vedením Jaroslava Dvořáka pracovala v prvních poválečných letech. Od L. Slezáka, který byl tehdy členem tohoto pracovního kolektivu vím, že se někdy na konci čtyřicátých či na začátku padesátých let minulého století snažili o prolongaci vyhloubením této chodby. Dr. Dvořák předpokládal, že tudy byly do Velkých dómů splaveny jemné sprašové náplavy. Protože však skalní stěny spadaly stále strmě dolů, do náplav, došel J. Dvořák k názoru, že tudy cesta dál nevede a práce zastavil.

Pak se tam nic nedělo až do druhé poloviny osmdesátých let minulého století, kdy tam dělal RNDr Libor Kraus na konci zmíněné chodby u skalní stěny geofyzikální měření a prohlá-

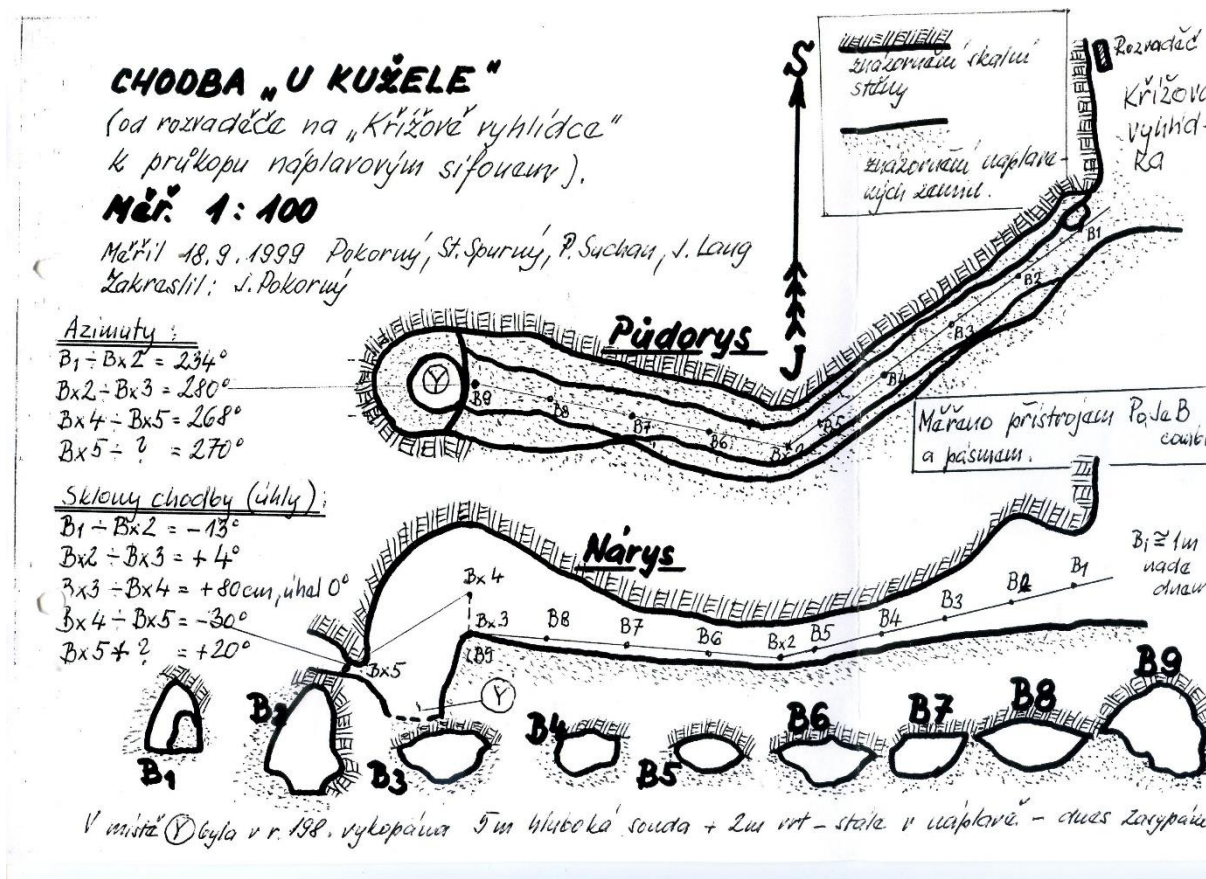
sil, že v hloubce metr a osmdesát centimetrů je skalní dno. Následně Dr. Himmel pověřil pracovní skupinu pod vedením Libora Adámka a Juraje Dubovce, s pracovníky P. Hrazdírou, B. Šustovou, I. Čablovou, J. Kašpárkem, M. Huserem, P. Trávníčkem a I. Vlkem, aby na tomto místě vykopali kruhovou studnu až na skalní dno.

Na snímku výše vidíte výřez z Ryšavého mapy Ochozské jeskyně, na které vidíme zákres z Křížovy vyhlídky odbočující „Jilovy chodby“.

Parta kopala. Už byli v hloubce pět metrů a pořád tam nebylo skalní dno. Tak vyrobili něco jako „rómajzl“ (trubkový sekáč), ten zavrtali ještě asi jeden a půl metru do země a pořád tam ještě nebylo skalní dno.

A jak se tam tak v tom těsném průkopu střídali a motali se tam, jak „vítr v bedně“, tak na jednu z boční stěny té studny, kterou vykopali vypadl kus náplavového materiálu a otevřela se cesta kamsi dál. Zřejmě se otevřela hrana zasedimentovaného sifonu.

Takhle nějak vypadala chodba „U Kužele“ v době, kdy tam kopala parta Adámkova a Dubovcova. Všimněte si, co je na plánu skála a co náplava! A všimněte si také řezů chodby. Ten kroužek na slepém konci chodby v půdorysu je půdorysný obraz kopané studny. V nárysu už studna není zakreslena, protože v době mapování už byla zasypána materiálem, který ve druhé polovině devadesátých let minulého století vykopala Knöttigova parta.

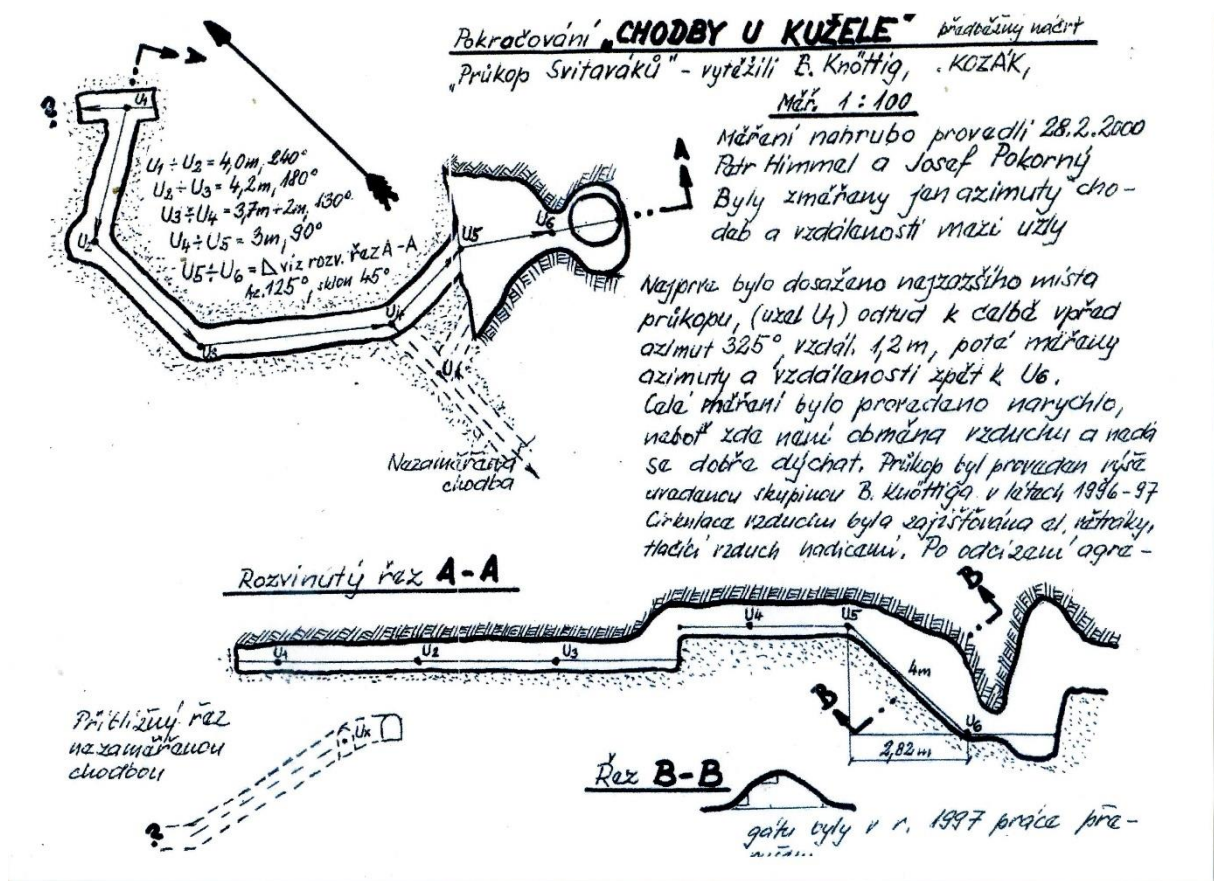
Ale vraťme se zpět do historie. Podle mého byl názor RNDr Jaroslava Dvořáka, že tudy krásové vody přinesly do celé jeskyně jemné sprašové náplavy docela oprávněný. Když se otevřela cesta z chodby „U Kužele“ dál za hypotetický sifon, dělali jsme zrovna něco s Dr. Himmellem v „Obytné chodbě“. (Název této chodby má svůj původ v tom, že zde přežívalo frontu několik Ochozanů). Pokud se pamatuji, byl jsem účastníkem toho, jak k Dr. Himmelovi přiběhli někteří členové party, která kopala studnu v chodbě „U Kužele“ a radostně mu hlásili, co se přihodilo. Přinesli také dřevěný uhlík, který se nacházel ve vypadeném kusu náplavy. Dr. Himmel vzal tehdy uhlík k sobě s tím, že ten uhlík pošle do Prahy na radiologické datování, které nám zajistí zjištění stáří oněch náplav. Později jsem se ho dvakrát ptal, co se stalo

s tím uhlíkem. Poprvé to bylo asi za měsíc od nálezů. Tehdy mi řekl : „Viš, co by taková zkouška stála ? Na to nemáme peníze. Pak jsem si vzpomněl na uhlík asi za rok, a když jsem se zeptal znovu, řekl mi Dr. Himmel, že o žádném uhlíku nic neví, a že jsem si celou historku vymyslel !!! No comment !!!

Prostor, do kterého se cesta otevřela byl nevelký. Za průnikem strop stoupal téměř kolmo vzhůru, aby se posléze asi v polovině výšky (cca 2,5 m) prázdného prostoru zlomil a po cca 3 m přešel do vodorovné polohy stropu. Náplava se za průnikem zvedala v úhlu cca 45° až ke stropu. (Viz nákres rozvinutého řezu dalšího průkopu).

Někdy na konci osmdesátých let 20. století (nebo na začátku devadesátých let) přivedl Dr. Himmel do jeskyně tři muže, pocházející z okresu Svitavy. Byly to profesně elektromechanici, kteří původně prováděli rekonstrukci elektroinstalace na chalupě Dr. Himmela v Želivsku. Byli velice šikovní a aktivní. První co udělali bylo, že zrepasovali rozvaděče a celou síť tehdejší elektroinstalace v jeskyni. Partu Svitaváků vedl Bohouš Knöttig, jeho pravou rukou byl Ondřej Kozák a na jméno toho třetího si už bohužel nevzpomenu.

Účastníci se akcí a někdy ve druhé polovině devadesátých let se pustili do vlastní sólo akce. Přijeli v pátek na celý víkend, ubytovali se na chatě v Hostěnicích, v sobotu ráno přišli k jeskyni, nastartovali agregát, připojili ho na elektrickou síť jeskyně a třemi elektrickými rubačkami „Kango“, které si přivezli se pustili do náplav za průnikem z chodby „U Kužele“.

Na půdorysu průkopu vidíte jeho směry mezi jednotlivými uzly polygonu. Když to ta Knöttigova parta kopala, chyběla jim cirkulace vzduchu. Aby mohli dýchat, instalovali dva staré vysavače, které si přivezli a pomocí elektrikařských umělohmotných trubíc „husích krků“ si rozvedli přívod vzduchu na pracoviště. Udělali to, co udělali. Krátce na to nám byl ze sklípku před jeskyní již podruhé odcizen agregát na výrobu elektrického proudu a tak se práce

zastavila. Poprvé byl agregát odcizen po rozbití dřevěné konstrukce střechy a následném vytažení agregátu ze sklípku. Zhotovili jsme novou střechu ze železobetonu, potaženu Ipou. Podruhé byl sklípek vykraden barbarským rozbitím plechových dveří sklípku. Než jsme sehnali další agregát, vyrobili a osadili ke sklípku pancéřové dveře s vnitřními zámky dle konstrukčního návrhu Lud'ka Drába, příspěchala Správa ChKO s asanací a demontovala nákladně udržované rozvaděče elektrické sítě v jeskyni. Chtěli ještě vytrhat celou kabeláž, která už byla pokrytá a zarostlá v sintru. Nakonec si dali říct a jeskyni ještě víc nezdevastovali. Jenže, tím došlo k ochromení výzkumných prací v tak rozlehlé jeskyni, jakou je Ochozská jeskyně. Peníze věnované na likvidaci elektrického rozvodu mohly být využity jinde a účelněji.

Nemáte někdy pocit, že se Správa ChKO chová k jeskyňářům jako kůrovec k lesu ? Já ano. Nejsem proti konstruktivní ochraně přírody, ta je bezpodmínečně nutná. Ale měla by se dělat s rozumem a citlivě, v rámci možností respektovat snahy a námahu jeskyňářů, ne jim dokazovat, kdo je v krasu pánem ! Jejich zásahy mnohdy vedly ke ztrátě iniciativy lidí, kteří měli chuť v krasu něco dělat a nedělali nic jiného, než že si vytvářeli podmínky k práci. Při citlivějším přístupu ke snahám jeskyňářů jsme mohli být možná s poznáváním krasu o něco dál! To je můj názor na práci (jinak velmi potřebnou) ChKO s jeskyňáři. Vyznáním ChKO by mělo být heslo : „Pomáhat jeskyňářům v jejich snahách a chránit při tom je i kras !“ Jenže, to zřejmě závisí od názorové úrovně managementu ChKO. A na tu mám svůj názor.

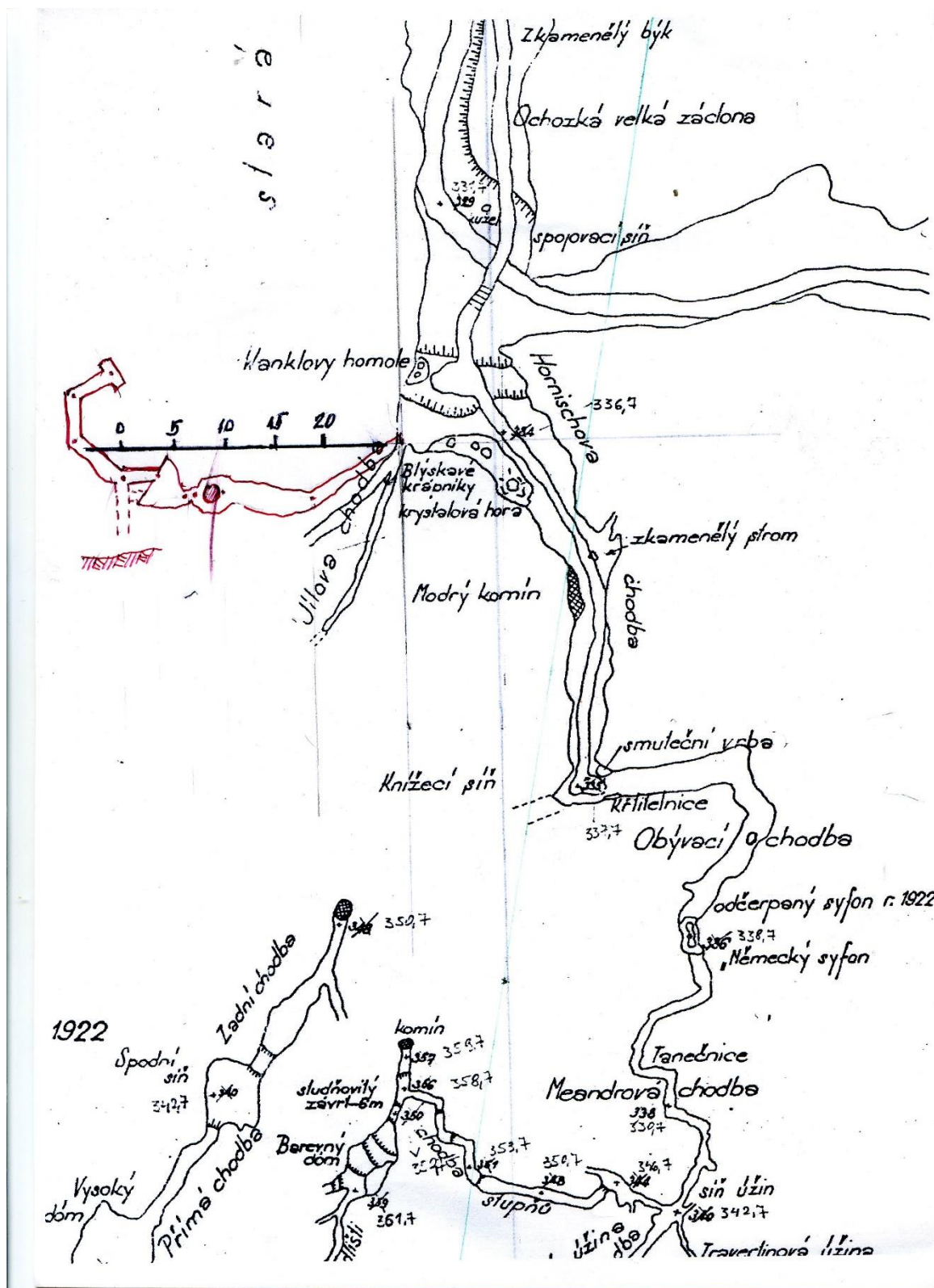
Ale vraťme se do chodby „U Kužele“. V prolongaci „Knöttigova průkopu“ se už nepokračovalo. Nebylo jak a čím. Krátce po přerušení prací jsem tam vlezl. Když se podíváte na plánek půdorysu „Pokračování chodby „U Kužele“ je tam nakreslena odbočka s poznámkou „Nezaměřená chodba“. Tato chodbička klesá několik metrů pod úhlem asi 30° a ústí do jakési kaverny (dutiny) v náplavě, jejíž jižní stěnu tvoří skála. Tato kaverna byla (pokud se pamatují) asi 5 až 8 m dlouhá a asi 3 m široká. Západní polovinu pokrývala louže či jezírko, asi 20 až 30 cm hluboké. Odkud se tam vzala voda – nevím. Protože se tam těžko dýchalo, rychle jsem odtud vycouval.

Když se mi podařilo v únoru r. 2 000 přesvědčit Petra Himmela o nutnosti „Knöttigův průkop“ alespoň na hrubo zaměřit a vlezli jsme tam, byl celý průkop na hranici dýchatelnosti. V chvatu jsme udělali základní zaměření a rychle odešli. „Nezaměřenou chodbičku“ jsme tentokrát vynechali. Obával jsem se, že by tam mohlo být plynové jezero. Lano na jištění jsme sebou neměli, a i kdyby – subtilní Petr by mne, metrákového chlapa v případě nutnosti z toho nevytáhl. Bylo moudřejší nepokoušet osud a odejít.

Nicméně, dodnes nevíme, zda průkop vede jenom náplavou, či je veden kolem skalní stěny, v jakém přesně je veden materiálu. Na zjišťování podrobností tam nebyl při hrubém zaměření a nedýchatelnosti čas. Když jste v průkopu, máte pocit, že jdete stále rovně vpřed. Teprve zaměřením zjistíte jeho skutečné směřování.

A jak to vypadá na druhém konci „Nezaměřené chodbičky“, to také nevíme. Proč to nikdo nezkoumal? Řekl bych, že v době práce Knöttigovy party jsme řešili řadu jiných problémů a pak jsme na jejich práci poněkud zapomněli.

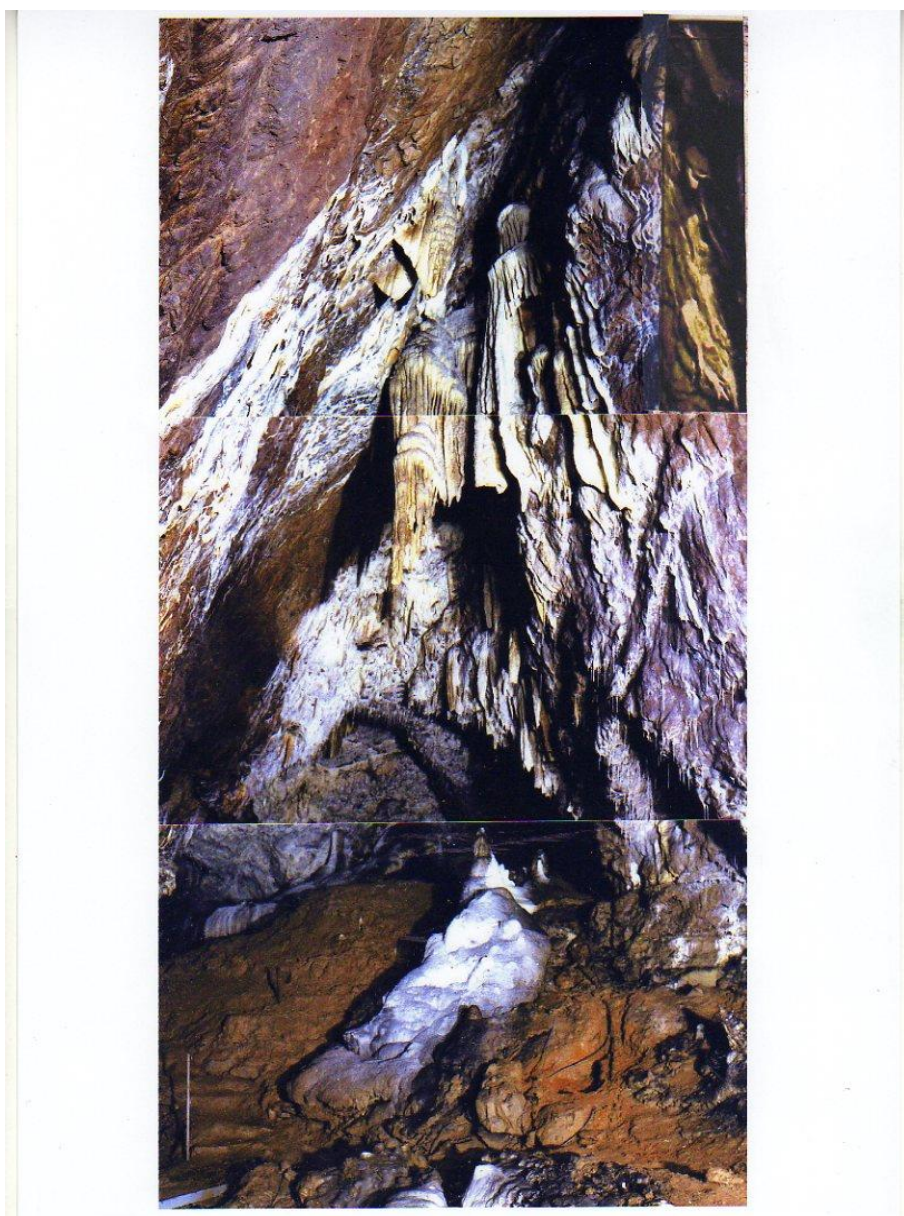
Jsou výsledky výzkumů v Ochozské jeskyni, o kterých se psalo velmi podrobně, a pak jsou jiné výzkumné práce v Ochozské jeskyni, o kterých se nepsalo vůbec. Vzpomínám si, že když Dr. Himmel na podzim roku 1984 vedl přednáškový cyklus „Znalosti speleologického minima“ a v roce 1985 přednáškový cyklus „Znalosti speleologa I. stupně“, přednášel tam o tom, jak je důležité psát o každém novém poznatku v jeskyni. Upozorňoval na to, že po nás, někdy později, až tu třeba už nebudeme, přijdou do jeskyně pracovat jiní jeskyňáři, a pokud nebudou mít v člancích a v odborné literatuře popsány výsledky našich poznatků, budou znovu objevovat to, co my jsme znali. Já jsem to vždycky považoval za velmi správný názor.

Na výřezu z Ryšavého mapy je červeně zakreslena chodba „U Kužele“ a na ni navazující „Knöttigův průkop“. Ten červený kroužek na konci zákresu chodby „U Kužele“ je situace místa, ve kterém byla kopána studna. Při vymazávání pomocných čar se mi podařilo kroužek rozmazat. Za to se omlouvám.

Na popis vzniku „Průkopu Knöttigovy party“ jsem čekal 15 let. (Od r. 1997 do r. 2012). Sám jsem to nechtěl popisovat, aby můj popis nebyl „strejcovský“. Když jsem se v literatuře ničeho nedočkal, navštívil jsem bratry Himmely v pátek 28. září 2012 u Ochozské jeskyně, kde pořádali „Den otevřených dveří“. Předal jsem jim všechny materiály, které jsem k tomu měl, včetně pěti fotografií, pořízených při měření Petrem Himmelem i s popisem historie „Chodby U Kužele“ a požádal je, aby o tom konečně napsali. Dr. Himmel prohlásil, že nic psát nebude. V nově vydané publikaci „**Jeskyně v povodí Říčky**“, autoři Jan Himmel a Petr Himmel, (rok vydání 2012, náklad 600kusů) je Chodba u Kužele uvedena na str. 21 (**jen názvem**) a na str. 22 je její půdorys součástí plánu Labyrintu. To podle Dr. Himmela stačí.

Čekal jsem ještě rok, zda si to nerozmyslí a něco o tom nenapíše. Já jsem nikde žádnou takovou práci neobjevil, tak o tom píšu tak, jak umím. Bohužel, těch pět fotografií zde reprodukovat nemohu, protože nejsem jejich autorem a pochybuji o tom, že bych k tomu získal někdy souhlas.

Na závěr snímek Křížova dómu v pohledu od „Kužele“. Ta bílá sintrová kupa dole se nazývá „Hradisko“ Plošina za ní je „Křížova vyhlídka“ a v temném stínu vpravo se nachází vstup do „Chodby U Kužele“. (foto Josef Pokorný)

Já jsem přesvědčen, že to co jsem o chodbě „U Kužele“ a o „Knöttigově průkopu“ napsal, je jednak příspěvek do historie Ochozské jeskyně, jednak projev úcty a ocenění kamarádů, kteří se snažili posunout laťku poznání zase o kousek dál. Dělali co mohli. Věřím, že kdyby měli podmínky k práci (viz 1. odstavec na str. 25 – „asanace“ jeskyně), že by v ní pokračovali. Žádná lidská snaha by neměla být z pohledu historie opomenuta. Kdybychom možná dnes měli (rozkradený ?) archiv „Gruppe für Höhlenforschung“, byli bychom také chytřejší.

Trochu mne mrzí, že na můj pokus navázat s nimi kontakt se neozvali. Třeba je to také tím, že v r. 2005 se podepsali nejen pod kritiku mé osoby, ale také pod snůšku polopравd a lží, což ale nemuseli vědět, protože byli zpracováni „propagandistou“ (*), Dr. Himmelem. Já jim to ale nevytýkám, ani nemám za zlé, protože vím, že vycházeli z informací, které jim někdo natloukl (jako klíny) do hlavy.

*) propagandista = realizátor propagandy, což je demagogické (krajně lživé) oblbování důvěřivých lidí a vymývání mozků takovým důvěřivcům. Proč ? Přece proto, aby z toho propagandista měl užitek.

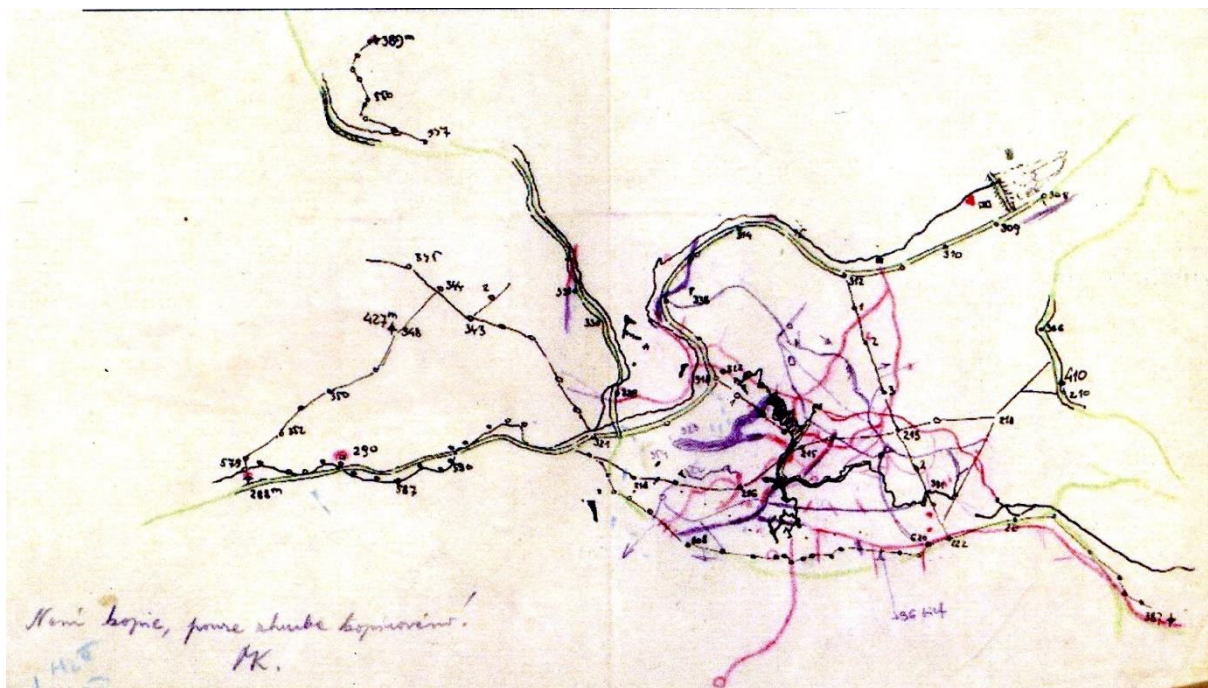
Na druhou stranu – teorie řízení pracovního kolektivu nám, mimo jiné, doporučuje zbavit se nepohodlného pracovníka. Já, který jsem se od Dr. Himmela učil jsem používal svůj mozek, (když už mi ho Pán Bůh Příroda nadělil) a docházel jsem ke stejným závěrům, jako Dr. Himmel (možná, že i dřív, co já vím,) a neváhal jsem o tom s kýmkoliv diskutovat. To nemohl Dr. Himmel potřebovat, protože, jak se vyjádřil, já jsem ten, kdo mu krade myšlenky ! A tak se muselo stát to, co následovalo !

Jistě. Myšlenky se dají ukrást. Klasickým případem je historie vzniku Siemens – Martinské pece na výrobu oceli, kdy finančně silný magnát Siemens zbídačil vynálezce Martina. Jenže, tam šel továrník Siemens nekompromisně za vlastním prospěchem.

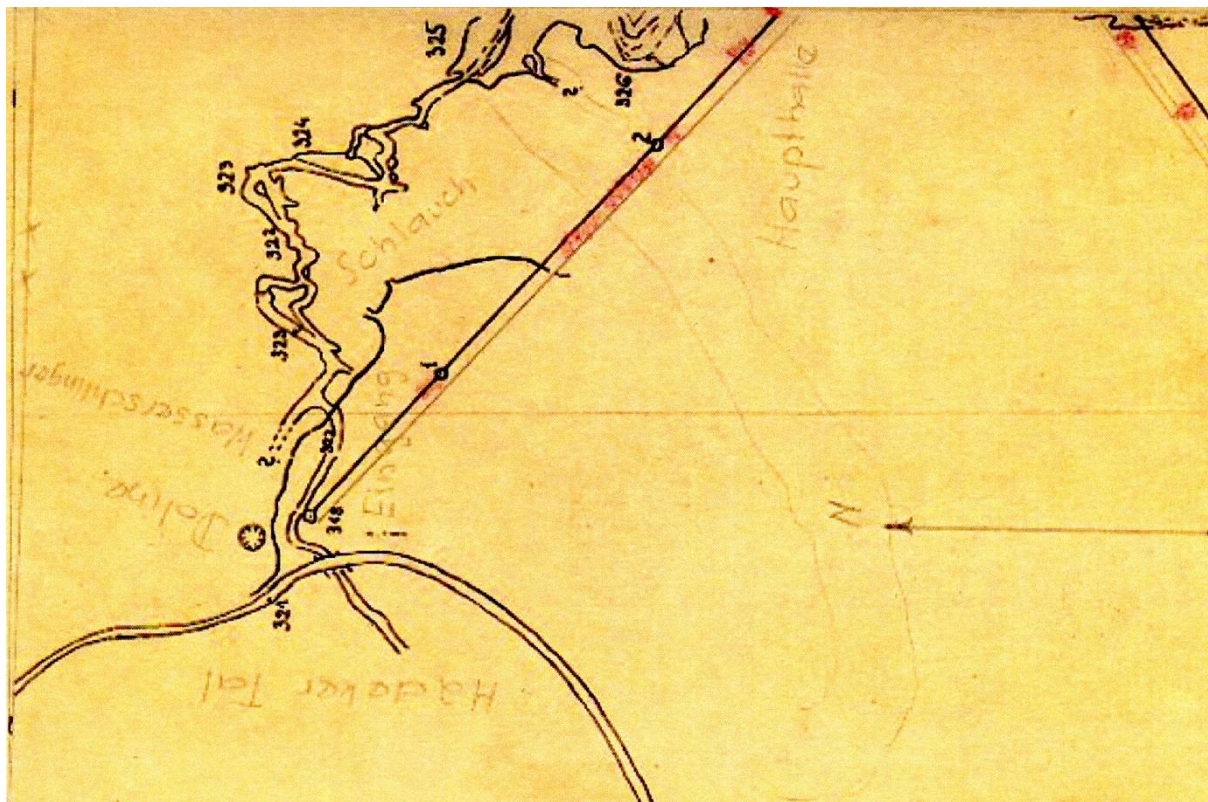
Jsem toho názoru, že to není můj případ. Je to z mé strany domýšlivost ? Ale, jak si chcete ověřit svoje závěry, když ne v diskusi s odborníky ? To, že si Dr. Himmel myslí to, co si myslí, to o něčem svědčí. Dál to nechci komentovat. Nevadí Vám, že jsem si zase jednou „pofoukal bolístku“ ? Já jen informativně, abyste věděli, co bylo ve hře. Moravský kras je sopečná půda, říkával akademik Radim Kettner.

A ještě jedna zajímavá informace, která by mohla mít vztah (nebo taky ne) k řešení odtokových cest z Ochozské jeskyně. Dne 19. 06. 2011 nám pracovník Junáckého střediska Kaprálův mlýn pan RNDr Michal Medek zapůjčil na 3 měsíce balík dokumentace, která byla nalezena v průběhu oprav a rekonstrukce objektu Kaprálůva mlýna. Jsou to zápisky, exkurzní zprávy a různé mapky jistého Karla Medka (tento pán není v žádném příbuzenském vztahu s panem Michalem Medkem, jde čistě o náhodnou shodu jmen). O Karlu Medkovi víme, že byl někdy od r. 1947 členem „Speleologického klubu pro zemi Moravskoslezskou v Brně“ a že pracoval někdy do r. 1950 v Hádecké skupině SKB, tj. v Ochozské jeskyni a okolí, tj. v jižní části Mor. krasu.

My jsme tento balík dokumentace zpracovali a výsledek uveřejnili v naší Edici SE – 3 v ročence č. 4 – 2012, v Tématickém okruhu č. 3, nazvaném „Šli před námi...“ pod názvem „Medkova pozůstalost“. Tam to najdete. Proč o tom píše právě zde ? V této dokumentaci jsme našli dva zajímavé plánky, o kterých se domníváme, že jejich autorem byl německý jeskyňář ing Feitl, a že je to nějaký pokus řešit pomocí virgule hydrografii Ochozské jeskyně. Tak vám to dávám k nahlédnutí.

V.K. je patrně Vojtěch Knapp, který na požádání Dr. P. Ryšavého prováděl v oné době v jižní části M.K. telegnostický průzkum. Ten sice kreslil jakési mapy, ale tyto se ani trochu nepochobají jeho stylu kresby.

Třeba vám to k něčemu bude.